

Beata Marek
Cyberlaw.pl
Daria Gęsicka,
doktorantka na Wydziale Prawa i Administracji UMK w Toruniu

E-learning w Polsce — stagnacja czy kreacja?

Streszczenie: Artykuł w części wstępnej przedstawia zagadnienia terminologiczne związane z e-learningiem: definicje, rodzaje, wykorzystywane narzędzia. Analizuje pozytywne i negatywne aspekty e-learningu jako metody studiowania. W części drugiej opisuje otwarty kurs przygotowany przez Bibliotekę Uniwersytecką Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pt. „Prawo autorskie dla bibliotekarzy”. Przykład funkcjonowania polskiej edycji kursu pozwala na wyciągnięcie wniosków do końcowej oceny platform e-learningowych.

Słowa kluczowe: e-learning, kursy otwarte, kursy dla bibliotekarzy, prawo autorskie, Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika

Edukacja z wykorzystaniem narzędzi internetowych zrewolucjonizowała tradycyjne metody nauczania. Elektroniczne nauczanie zyskuje na popularności nie tylko z uwagi na atrakcyjność wykorzystywanych narzędzi, lecz także ze względu na korzyści, jakie uzyskują jego użytkownicy. Przewiduje się, że wkrótce e-nauczanie będzie stanowiło filar wszelakiej edukacji¹.

E-learning zwany także e-nauczaniem lub zdalnym nauczaniem (z ang. *distance education/learning*) jest cyfrowym następcą kursów korespondencyjnych. Ogólnie rzecz ujmując, e-learning to wiedza przekazywana za pomocą narzędzi informatycznych². Ze względu na środki komunikacji oraz narzędzia wykorzystywane w procesie zdalnego nauczania, tę metodę edukacyjną określa się także mianem nauczania za pomocą komputera (z ang. *computer-assisted instruction*, CAI), nauczania zarządzanego z komputera (z ang. *computer-managed instruction*, CMI) lub nauczania opartego na wykorzystaniu sieci Internet (z ang. *Internet-based instruction/training* lub *Web-based instruction*)³.

Pojęcie e-learningu nie jest jednolite. Ze względu na rolę tej metody nauczania w odniesieniu do tradycyjnych metod R. Jackson wyróżnia trzy postaci e-learningu:

1. Nauczanie wspomagane elektronicznie (z ang. *electronically-assisted learning*) — dotyczy sytuacji, gdy większość procesu nauczania odbywa się przy bezpośredniej obecności uczącego i nauczanych, a elektroniczne dane służą tylko wzbogaceniu i uzupełnieniu oferty edukacyjnej.
2. Nauczanie dostarczane elektronicznie (z ang. *electronically-provided learning*) — zachodzi wówczas, gdy między nauczającym a nauczanymi brak bezpośredniego kontaktu; zajęcia mogą być prowadzone na zasadzie tworzenia wirtualnej klasy, gdy obecność uczestników kursu zostaje zsynchronizowana w czasie oraz w wirtualnej

1 RADOWIĆ-MARKOVIĆ, M. Advantages and disadvantages of e-learning in comparison to traditional forms of learning. *Annals of the University of Petroșani. Economics* 2010, nr 2, s. 289.

2 J.J. *Polski e-learning* [on-line]. [Dostęp 25.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.kariera.com.pl/Twoja-Kariera/Zadbaj-o-swoj-rozwoj/2010-02/Polski-e-learning>.

3 FRĄCZEK, R. *Organizacja e-learningu w Polsce — wybrane zagadnienia* [on-line]. Slajdy 2 i 3. [Dostęp 26.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ptin.org.pl/konferencje/9forum/repoz/fraczek.pdf>.

przestrzeni (tzw. tryb czasu rzeczywistego), lub w systemie zadaniowym, gdy pomiędzy uczestnikami nie istnieje z góry ustalona synchronizacja spotkań (tzw. tryb asynchroniczny), lub w trybie indywidualnym, w którym głównym ośrodkiem decyzyjnym jest sam student — on decyduje o tempie nauki oraz jej tematyce⁴.

3. Nauczanie hybrydowe (z ang. *blended learning*) — polega na wykorzystaniu w mniej więcej równych proporcjach trzech metod nauczania: tradycyjnych, wspomagania elektronicznego oraz dostarczania elektronicznego⁵; A.K. Stanisławska⁶ definiuje nauczanie hybrydowe jako rozdział aktywności studentów pomiędzy obie — tradycyjną i zdalną — formy kształcenia, który umożliwi osiągnięcie optymalnych celów edukacyjnych⁷.

Ponadto wyróżnia się dwie kategorie e-learningu:

1. Bezplatformowy — realizowany np. za pomocą płyt CD, zeszytów ćwiczeń, wiadomości e-mail, płyt DVD, pamięci USB.
2. Platformowy — zawartość kursu jest dostępna na stronie WWW.

Wiedza oferowana w ramach kursu e-learningowego może być przekazywana w różnych postaciach i za pomocą różnorodnych narzędzi, np.: instrukcji głosowej, pisemnej (m.in. jako plik tekstowy lub prezentacja), instrukcji audio (m.in. na płycie CD lub DVD), linków odsyłających do już istniejących treści w sieci, a także narzędzi komunikacji między uczestnikami kursu lub udostępnionych zasobów biblioteki cyfrowej. Obecnie coraz częściej rezygnuje się z tradycyjnego modelu kursu e-learningowego (tzw. modelu scentralizowanego) na rzecz modelu 2.0 (partycypacyjnego)⁸, który więcej kompetencji przyznaje użytkownikom (z ang. *user is the key*). Wychodzi się tu z założenia, że zawartość kursu dostarczana użytkownikom ma być przez nich aktywnie wykorzystywana, dlatego zachęca się ich do podejmowania dyskusji, komentowania uzyskanych wiadomości, zadawania pytań czy dzielenia się własnymi doświadczeniami w nauczanej dziedzinie. Tego rodzaju model oferty edukacyjnej realizowany jest zazwyczaj za pośrednictwem tzw. otwartych zasobów. Za korzystanie z zasobów nie pobiera się opłat, nie jest także wymagane spełnienie predefiniowanych kryteriów. Narzędziami otwartych zasobów są m.in. platformy Wiki, open learning, open access czy open software. Łączy je idea przewodnia, którą jest wolny i powszechny dostęp do edukacji.

E-learning jako nowoczesna metoda nauczania i uczenia się ma wiele zalet. Przede wszystkim gwarantuje użytkownikom swobodę wyboru miejsca i czasu pozyskiwania wiedzy, zakresu tematycznego oraz dostosowania tempa nauczania do idiosynkratycznego sposobu przyswajania wiedzy a także indywidualnych okoliczności (jak praca, obowiązki rodzinne, wyjazdy służbowe). Oferowane kursy e-learningowe są często kursami na zamówienie, dzięki czemu uwzględniają specyfikę zamawiającego. Wiele z nich to także kur-

4 Tamże, slajd 10.

5 Tamże, slajd 4.

6 STANISŁAWSKA, A.K. Indywidualizacja nauczania w kształceniu on-line. Doświadczenia Polskiego Uniwersytetu Wirtualnego w organizacji i prowadzeniu kursów zdalnych. W: KĘDZIERSKA, B., MIGDAŁEK, J. (red). *Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Internet w procesie kształcenia*. Kraków: Rabid, 2004, s. 175–188.

7 FRĄCZEK, R. Dz. cyt., slajd 6.

8 WODECKI, A. *Polski e-learning z perspektywy 10 lat. Jak było? Jak jest? Jak będzie?* [on-line]. [Dostęp 26.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://www.e-edukacja.net/osma/referaty/Sesja_4_1.pdf.

sy wysoce specjalistyczne, co dodatkowo podnosi ich wartość na rynku edukacyjnym oraz odnoszone przez użytkowników korzyści.

Uczestnicy kursu samodzielnie decydują o poziomie kształcenia w zależności od aktualnych potrzeb oraz zainteresowania tematem. Co więcej, swoboda użytkowników nie jest ograniczana barierami terytorialnymi, mogą oni bowiem wybierać spośród kursów oferowanych na całym świecie. Także bogactwo narzędzi interaktywnych wpływa na jakość przyswajania wiedzy — proces staje się przyjemniejszy, co przekłada się na jego skuteczność. Jednak aby kurs e-learningowy stanowił atrakcyjną ofertę edukacyjną, jego twórcy — zarówno osoby odpowiedzialne za zawartość merytoryczną, jak i postać graficzną — powinni przede wszystkim zadbać o jego jakość. Osiągnięcie optymalnego rezultatu wymaga połączenia wiedzy dydaktycznej ze znajomością technik informatycznych. Zdarzyć się bowiem może, że kurs będzie bardzo atrakcyjny pod względem graficznym, na czym ucierpi jego zawartość merytoryczna. Możliwe jest także ziszczenie się odwrotnego scenariusza. Ważną kwestią są zatem dokonywane przez uczestników kursu oceny prowadzących oraz zawartości merytorycznej kursu. Wyniki anonimowych ankiet pozwalają na wychwycenie słabszych elementów kursu oraz ich naprawienie⁹.

Niezwykle istotną kwestią jest zapewnienie, aby kurs był w pełni interaktywny. Chodzi o to, aby uczestnicy kursu mieli możliwość bezpośredniego zwrócenia się do osoby prowadzącej kurs w razie jakichkolwiek wątpliwości czy niejasności. Niestety dość częstą praktyką jest oferowanie gotowych, „spakowanych” kursów, które takiej możliwości nie dają. Powoduje to u uczestników zniechęcenie, a także wrażenie sztuczności, co może zniechęcać do dalszego korzystania z tej formy kształcenia¹⁰. Brak bezpośredniego kontaktu z prowadzącym oraz pozostałymi uczestnikami kursu może negatywnie wpływać na motywację do dalszego kształcenia¹¹.

Co więcej, uczestnicy kursu e-learningowego nie ponoszą kosztów dojazdu na miejsce szkolenia. W ten sposób oszczędzają także czas. Niemniej, samo przygotowanie kursu w formie elektronicznej jest nie tylko czaso-, ale i kosztochłonne¹². Z tego powodu organizowanie takich kursów dla małej grupy jest nieopłacalne¹³. Tę niedogodność łagodzić może dostępność kursu dla mieszkańców całego globu, co ułatwia pozyskanie zainteresowanych.

Oferta kursów e-learningowych jest bardzo korzystnym rozwiązaniem dla kobiet, które ze względu na obowiązki macierzyńskie co najmniej przez krótki czas wyłączone są z działalności zawodowej. E-learning pozwala im uzyskać lepsze wykształcenie bez konieczności wyboru między edukacją a rodziną. Wpływa to korzystnie na samopoczucie oraz status społeczny tych kobiet¹⁴.

9 RADOWIĆ-MARKOVIĆ, M. Dz. cyt., s. 293.

10 Tamże, s. 290.

11 Tamże, s. 294.

12 Przykładowo rząd amerykański wydał do 2010 r. ok. 13 mld. dolarów amerykańskich na przygotowanie i wdrożenie kursów e-learningowych. Por. RADOWIĆ-MARKOVIĆ, M. Dz. cyt., s. 290.

13 J.J. *Polski e-learning...*

14 RADOWIĆ-MARKOVIĆ, M. Dz. cyt., s. 294.

Jedną z niezaprzeczalnych wad e-learningu jest fakt, że nie jest on dobrą metodą kształcenia osób o niskim poziomie motywacji oraz samodyscypliny. Brak nadzoru oraz rywalizacji między uczestnikami kursu może obniżać motywację do dalszej edukacji. Ponadto, brak jasnych reguł dotyczących realizowania kursu oraz stałych godzin i miejsca spotkań może działać demobilizująco. Frustrację mogą dodatkowo wzmacniać problemy z wykorzystaniem sprzętu lub oprogramowania oraz brak asysty osoby, która byłaby w stanie rozwiązać pojawiające się *ad hoc* problemy. Z tego powodu konieczne jest regularne dokonywanie ewaluacji rezultatów i osiągnięć uczestników, którym towarzyszy komentarz wyjaśniający błędy oraz wskazujący kierunek postępowania (z ang. *feedback*).

Niezwykle istotną kwestią jest także aktualizowanie zasobów informatycznych. Stworzenie kursu od podstaw nie jest wystarczające, jeśli zawarte w nim informacje nie będą na bieżąco aktualizowane. Wymaga to wdrożenia wewnętrznych systemów zarządzania wiedzą, a także skutecznych interfejsów organizacyjnych¹⁵.

Biorąc pod uwagę wymienione wyżej zalety oraz wady e-learningu, zauważyć można, że zdalne nauczanie jest bardzo użytecznym narzędziem, które zmusza do ponownego zdefiniowania pojęcia edukacja. Jak każde narzędzie, niewłaściwie wykorzystywane, staje się bezużyteczne. Natomiast dzierżone przez właściwe podmioty, może nieść za sobą wiele korzyści.

W Polsce ta forma kształcenia nie jest tak popularna jak w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie czy państwach Europy Zachodniej¹⁶. Nie ma także tak wysokiej rangi, a uczelnie nie zawsze są przygotowane do kształcenia na odległość. Niemniej, inicjatywy mające na celu rozpropagowanie e-learningu pojawiają się coraz częściej. Jednym z takich projektów jest polska platforma e-learningowa Moodle, która od niedawna posiada nową linię rozwojową — 2.x.Moodle. Jest ona powszechnie używanym systemem na wolnej licencji GPL, który powstał w 1999 r. za sprawą Martina Dougiamasa z Uniwersytetu Perth w Australii. Filarem systemu stały się założenia konstruktywizmu społecznego — głównie pogląd, zgodnie z którym proces uczenia się zachodzi w interakcjach społecznych¹⁷. Jedną z największych zalet systemu Moodle jest jego elastyczność, która pozwala na zróżnicowanie procesu dydaktycznego w zależności od podejścia teoretycznego¹⁸.

U podstaw systemu Moodle leży nowy model biznesowy łączący ekonomię daru w zakresie technologii kształcenia ze sprawnym zarządzaniem przedsiębiorstwem. Hasłem przewodnim twórców platformy było zdanie: *Wszystko, co chcemy zrobić, to stworzyć potężne darmowe narzędzia, by pomóc Ci edukować świat*. Moodle zdominował rynek otwartych platform e-learningowych w ramach ruchu open source. Jego kolejną odsłoną jest Moodle 2, który oferuje nowe funkcje oraz technologie internetowe¹⁹.

15 Zob. Special report: The future of jobs. *The Economist* [on-line]. 10.10.2011 from the print edition. [Dostęp 12.07.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.economist.com/node/21528435>.

16 GÓRNIKIEWICZ, J.Z. *Instytucje w USA oferujące studia na odległość*. Toruń: Wydaw. A. Marszałek, 2004. Cyt. za: PENKOWSKA G. Polski e-learning w opiniach ekspertów. Część I. *E-mentor* [on-line]. 2007, nr 3 [Dostęp 28.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/20/id/433>.

17 O'CONNOR, M.C., Can we trace the "Efficacy of Social Constructivism"? *Review of Research of Education* 1998, nr 23, s. 30.

18 PIETRZYKOWSKI, A. Moodle 2 — (r)ewolucje. *E-mentor* [on-line]. 2012, nr 3 [Dostęp 28.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/45/id/939>.

19 Tamże.

Platforma Moodle stanowi część oferty edukacyjnej m.in. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jedną z inicjatyw podjętych przy współpracy Centrum Berkmana oraz środowisk naukowych UMK w Toruniu i Uniwersytetu w Białymstoku, a zrealizowaną za pośrednictwem platformy Moodle, jest kurs e-learningowy „Prawo autorskie dla bibliotekarzy”²⁰.

Idea stworzenia kursu „Copyrights for Librarians” zrodziła się już w 2006 r. w Stanach Zjednoczonych. Pomysłodawcą stworzenia platformy do promowania wiedzy o prawach autorskich w środowisku bibliotekarskim jest organizacja EIFL (ang. Electronic Information for Libraries). W ramach tej międzynarodowej organizacji non profit został stworzony program EIFL IP²¹, którego celem jest promowanie dostępu do wiedzy, przedstawienie szerokiego spojrzenia na problematykę praw autorskich oraz opowiadanie się za sprawiedliwym i zrównoważonym stanowieniem prawa autorskiego. Współpraca fundacji oraz centrum badawczego Harvard University — The Berkman Center — zaowocowała stworzeniem w 2010 r. otwartego, międzynarodowego kursu „Copyrights for Librarians”²². Zapotrzebowanie na wiedzę w nim zawartą było tak duże w środowisku bibliotekarzy na całym świecie, że w niedługim czasie zaczęły pojawiać się jego krajowe odpowiedniki.

W ubiegłym roku została ukończona edycja polska inicjatywy o nazwie „Prawa autorskie dla bibliotekarzy”. Polski kurs e-learningowy nie stanowi wiernej kopii kursu amerykańskiego i nie należy w taki sposób go traktować. Kurs ten został przygotowany i stworzony z myślą o polskich bibliotekarzach, stąd autorzy, wzorując się na architekturze kursu, uwzględnili potrzeby polskich środowisk, co wymagało nie tylko tłumaczenia, ale i adaptacji.

Po pierwsze, dwa systemy prawne ze względu na zupełnie odmienne podstawy filozoficzne i ekonomiczne ochrony twórców i ich dzieł zawierają różne normy prawne, stąd konieczne było omówienie tych regulacji prawa polskiego oraz prawa Unii Europejskiej, które są wiążące dla naszych bibliotekarzy.

Po drugie, kurs wzbogacono o rodzime przykłady, orzecznictwo sądów polskich oraz problemy związane z reformą polskiego prawa autorskiego. Dodatkowo, zachowano odesłania do amerykańskich regulacji, dzięki czemu osoby szczególnie zainteresowane tematyką praw autorskich mogą poszerzyć swoją wiedzę. W przyszłości do kursu zostaną dodane odesłania do poszczególnych regulacji obowiązujących w innych krajach, które wchodzi w skład fundacji EIFL, dzięki czemu uczestnicy kursu uzyskają globalny obraz ochrony praw autorskich. Zasoby te będą dostępne jako dodatkowe informacje w modułach kursu.

Kolejnym elementem wyróżniającym polską edycję jest zawarcie w każdym module ciekawostek z nim związanych. Kurs ponadto urozmaicają pliki multimedialne. Wiele nowości w porównaniu z edycją wyjściową kursu zainteresować może także te osoby, które uczestniczyły w tej ostatniej.

20 Dostęp do kursu: <https://moodle.umk.pl/BU/course/view.php?id=8>.

21 IP to skrót od terminu intellectual property (pol. własność intelektualna).

22 MAREK, B. *Copyright for Librarians. Interview with Teresa Hackett* [on-line]. [Dostęp 11.09.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sknpt.umk.pl/?p=191>.

Polska platforma e-learningowa składa się z dziewięciu modułów:

- **Moduł 1:** Prawa autorskie i domena publiczna. Znajdują się w nim odpowiedzi na pytania: czym jest prawo autorskie, co to jest domena publiczna, jak powstaje prawo autorskie, jaki jest zakres przedmiotowy ochrony prawnoautorskiej, jakie wyróżniamy podmioty prawa autorskiego, jakie uprawnienia składają się na prawo autorskie, w jakich sytuacjach ochrona prawnoautorska dzieła jest ograniczona, jaka jest rola licencji w prawie autorskim.
- **Moduł 2:** Umowy międzynarodowe. Szczególnie przydatnymi informacjami zgromadzonymi w tym module mogą się okazać objaśnienia związane nie tylko z treścią poszczególnych aktów prawnych, lecz także sposobem ich powstania. Moduł ten zawiera ponadto omówienie proponowanych zmian oraz nowych programów rozwoju przygotowywanych przez WIPO, a także opis prac nad traktatem *Access to Knowledge* (A2K). Jest on ważny dla środowiska bibliotekarzy, stąd międzynarodowa społeczność (w tym eIFL) aktywnie udziela się w procesie jego budowy²³.
- **Moduł 3:** Zakres prawa autorskiego. Zagadnienia omówione w tej sekcji odnoszą się do przedmiotowego zakresu praw autorskich (jak np. definicja utworu, pojęcie oryginalności, różnica pomiędzy utrwaleniem a ustaleniem, ograniczenia treści i wykonywania praw autorskich oraz własność egzemplarza i jej relacja do praw autorskich majątkowych i osobistych). Szczegółowo przedstawiono zasady ustalania autorstwa, stosunek między naruszeniem praw autorskich a innymi nieuprawnionymi działaniami, czas trwania ochrony prawnoautorskiej oraz rozszerzenie zakresu ochrony. W tej części kursu znajdują się także cenne informacje na temat utworów audiowizualnych, dzieł kinematograficznych, programów komputerowych oraz problematyki transmisji i nagrywania.
- **Moduł 4:** Ograniczenia treści autorskich praw majątkowych — dozwolony użytek chronionych utworów. Uczestnik kursu może dowiedzieć się m.in., że art. 28 ust. 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych²⁴ upoważnia do sporządzania egzemplarzy utworów rozpowszechnionych przez biblioteki w celu uzupełnienia, zachowania lub ochrony własnych zbiorów. Przyjmuje się, że kopie utworów, które sporządzane są na rzecz bibliotek, mogą znajdować się w obrocie gospodarczym albo mogą być z tego obrotu wyłączone. Jednakże z tym zastrzeżeniem, że biblioteka nie może naruszać przepisów dotyczących pierwszego publicznego udostępnienia dzieła²⁵. Więcej szczegółowych informacji dotyczących licencji ustawowej dla bibliotek zawarto w module 4.
- **Moduł 5:** Zarządzanie prawami autorskimi. Problemy uwzględnione w tej części kursu dotyczą problematyki zarządzania prawami autorskimi. Omówiono następujące zagadnienia: zarząd indywidualny, licencje w środowisku cyfrowym (w tym treść przykładowej licencji internetowej bazy danych), zarząd zbiorowy (w tym obowiązkowe pośrednictwo OZZ²⁶) oraz środki technicznego zabezpieczenia utworów. Du-

23 SZPRINGER W. *Koncepcja open access w świetle ekonomicznej analizy praw własności intelektualnej*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2011, s.199.

24 Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. Dz.U. 1994, nr 24, poz. 83 z późn. zm.

25 BARTA J. (red.) [i in.]. *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz* [on-line]. Wyd. 5 [Dostęp 11.09.2012]. Dostępny w: LEX OMEGA.

26 Jest to skrót od terminu Organizacja Zbiorowego Zarządzania.

zo uwagi poświęcono nadal aktualnemu zagadnieniu statusu prawnego dzieł osieroconych.

- **Moduł 6:** Ruch creative commons oraz inne inicjatywy. Ważnym zagadnieniem jest wyraźne rozgraniczenie dóbr materialnych od intelektualnych przejawów twórczości. Na tym tle zarysowała się idea swobodnego dostępu do osiągnięć nauki, czego przejawem są ruchy na rzecz wolnego oprogramowania, wypracowanie wzorów licencji CC, działalność ruchu open access. W rozdziale tym zawarto także liczne odesłania do przykładów funkcjonowania otwartych zasobów w Polsce, takich jak np. Kujawsko-Pomorska Biblioteka Cyfrowa (<http://kpbc.umk.pl>)²⁷ czy nowo powstałe czasopismo na Wydziale Prawa i Administracji UMK²⁸.
- **Moduł 7:** Środki ochrony w razie naruszenia praw autorskich. W tej części kursu poruszono problematykę naruszenia praw autorskich i związane z tym konsekwencje prawne. Zawarto m.in. opis problemów związanych z korzystaniem przez uprawnionego ze środków ochrony praw autorskich w drodze postępowania sądowego, a także przebiegu takiego postępowania. Odniesiono się również szczegółowo do wyłączenia usługodawców internetowych (ISP) oraz bibliotekarzy. Interesujące mogą się okazać także odniesienia dotyczące roli bibliotek i bibliotekarzy w procesie egzekwowania praw autorskich.
- **Moduł 8:** Tradycje kultury. Treść niniejszego modułu jest szczególnie cenna i ciekawa z punktu widzenia bibliotekarzy. Wynika to także z faktu, że w ostatnich latach obserwuje się silny wzrost zainteresowania prawnymi aspektami dóbr kultury. W dalszym ciągu aktualna jest dyskusja dotycząca sposobów ochrony dziedzictwa narodowego. Jedną z nich jest ta, która dotyczy ochrony folkloru. W kursie zwraca się uwagę, że [...] *w wielu krajach dziedzictwo kultury chronione jest w sposób szczególny przepisami prawa autorskiego. W ustawie [obcych systemów prawnych — B.M.] wydzielony jest odrębny rozdział lub sekcja w całości poświęconej tej problematyce [...] Przykładowo w Kongo folklor jest uważany za element dziedzictwa narodowego, którego ochrona nie jest ograniczona w czasie*²⁹.
- **Moduł 9:** Aktywizacja społeczna. Kurs zamykają rozważania, które szczególnie powinny zainteresować bibliotekarzy chcących poszerzyć swoją wiedzę o aktualnie poruszanych zagadnieniach. Moduł ten może się okazać istotny dla bibliotekarzy, którzy powinni brać czynny udział w publicznej debacie odnośnie tematów bezpośrednio ich dotyczących. Jednym z nich jest aspekt założenia Partii Piratów w Szwecji oraz funkcjonowanie serwisu The Pirate Bay.

Autorzy poszczególnych modułów skoncentrowali się na analizie wybranych przypadków. Każdy moduł wzbogacono o zasoby dodatkowe. Uczestnicy kursu mają do dyspozycji także możliwość zapoznania się z obszernym wprowadzeniem, które odnosi się do teore-

27 Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dniu 11.09.2012 r.

28 *Przegląd Prawa Technologii Informacyjnych — ICT Law Review* [on-line]. [Dostęp 11.09.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ictlaw.umk.pl>.

29 Zasady korzystania z dorobku kultury tradycyjnej. W: *Prawo autorskie dla bibliotekarzy. Otwarty program nauczania z zakresu prawa autorskiego. Moduł 8* [on-line]. [Dostęp 11.09.2012]. Dostępny w World Wide Web: <https://moodle.umk.pl/BU/mod/book/view.php?id=173&chapterid=167>.

tycznych aspektów prawa autorskiego (jego fundamentów), słownikiem pojęć oraz treścią obowiązujących aktów prawnych.

Uczestnikiem wirtualnych lekcji może być każdy — zarówno student, pracownik jednostki, jak i osoby niezwiązane stricte z bibliotekarstwem. Zaletą kursu jest fakt, że cały czas jest on rozwijany, co przekłada się na jego aktualność pod względem obowiązującego stanu prawnego oraz atrakcyjność ze względu na nowe treści merytoryczne. Opiekę nad rozwojem kursu sprawuje Bożena Bednarek-Michalska (pomysłodawca polskiej edycji) oraz Beata Marek (koordynatorka). Wsparcie merytoryczne zapewnia dr Monika Wałachowska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) oraz doktorantki Daria Gęsicka (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) i Magdalena Rutkowska (Uniwersytet w Białymstoku).

Materiały szkoleniowe kursu dostępne są zarówno w wersji on-line, jak i off-line. Oznacza to, że uczestnik kursu może, ale nie musi, posiadać aktywne połączenie z Internetem w celu odbycia kursu czy przestudiowania wybranej lekcji. Rozwiązanie to pozwala na aktywną naukę bez względu na miejsce, w którym znajduje się uczestnik.

Kurs w zależności od potrzeb danej osoby może zostać wykorzystany na trzy różne sposoby: może stanowić podstawę do samodzielnej nauki on-line, być wykorzystywany w ramach uatrakcyjnienia tradycyjnego szkolenia czy wykładu dotyczącego praw autorskich albo posłużyć wyłącznie jako kurs prowadzony przez jednostkę zatrudniającą pracowników.

Platforma e-learningowa składa się z pięciu poziomów nauczania. Są one zróżnicowane ze względu na cel, który uczestnik kursu ma osiągnąć po skończeniu kursu. Należy zaznaczyć, że kurs nie kończy się egzaminem oraz nie można otrzymać certyfikatu za jego pozytywne ukończenie. Jest to związane z faktem, iż jest on dostępny na zasadach *open access* oraz docelowo ma służyć rozwojowi osobistemu. Kurs nie ma charakteru komercyjnego. Zarówno opiekunowie, jak i autorzy kursu nie są wirtualnymi nauczycielami. Uczestnicy mogą jednak kierować dodatkowe pytania pod adres bozena@umk.pl oraz poprzez forum dyskusyjne dostępne na stronie kursu. Ze względu na wymagania techniczne platformy Moodle forum jest dostępne tylko dla osób posiadających konta na serwerach UMK. Trwają jednak prace nad stworzeniem niezależnej platformy służącej do wymiany doświadczeń, która będzie zintegrowana ze stroną kursu. Koordynatorka kursu pracuje także nad stworzeniem drugiej platformy edukacyjnej, dostępnej w wygodnej formie, w telefonach komórkowych typu *smartphone* oraz tabletach i palmtopach. Można zatem śmiało powiedzieć, że kurs „Prawo autorskie dla bibliotekarzy” ustawicznie się rozwija i kreuje nowe możliwości komunikacji i dostępności zgodne z wymaganiami i potrzebami uczestników kursu.

Bibliografia:

1. BARTA J. (red.) [i in.]. *Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Komentarz* [on-line]. Wyd. 5 [Dostęp 11.09.2012]. Dostępny w: LEX OMEGA.
2. FRĄCZEK, R. *Organizacja e-learningu w Polsce — wybrane zagadnienia* [on-line]. [Dostęp 26.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ptin.org.pl/konferencje/9forum/repoz/fraczek.pdf>.
3. GÓRNIKIEWICZ, J.Z. *Instytucje w USA oferujące studia na odległość*. Toruń: Wydaw. A. Marszałek, 2004. ISBN 83-7322-912-4.

4. J.J. *Polski e-learning* [on-line]. [Dostęp 25.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.kariera.com.pl/Twoja-Kariera/Zadbaj-o-swoj-rozwoj/2010-02/Polski-e-learning>.
5. KĘDZIERSKA, B., MIGDAŁEK, J. (red). *Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Internet w procesie kształcenia*. Kraków: Rabid, 2004. ISBN 83-88668-85-4.
6. MAREK, B. *Copyright for Librarians. Interview with Teresa Hacket* [on-line]. [Dostęp 11.09.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.sknpt.umk.pl/?p=191>.
7. MIGDAŁEK, J. (red). *Informatyczne przygotowanie nauczycieli. Internet w procesie kształcenia*. Kraków: Rabid, 2004. ISBN 83-88668-85-4.
8. O'CONNOR, M.C., Can we trace the "Efficacy of Social Constructivism"? *Review of Research of Education* 1998, nr 23, s. 30.
9. PENKOWSKA G. Polski e-learning w opiniach ekspertów. Część I. *E-mentor* [on-line]. 2007, nr 3 [Dostęp 28.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/20/id/433>.
10. PIETRZYKOWSKI, A. Moodle 2 — (r)ewolucje. *E-mentor* [on-line]. 2012, nr 3 [Dostęp 28.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/45/id/939>.
11. *Prawo autorskie dla bibliotekarzy. Otwarty program nauczania z zakresu prawa autorskiego*. [on-line]. [Dostęp 11.09.2012]. Dostępny w World Wide Web: <https://moodle.umk.pl/BU/course/view.php?id=8>.
12. *Przegląd Prawa Technologii Informatycznych — ICT Law Review* [on-line]. Dostęp 11.09.2012. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ictlaw.umk.pl>.
13. RADOWIĆ-MARKOVIĆ, M. Advantages and disadvantages of e-learning in comparison to traditional forms of learning. *Annals of the University of Petroșani. Economics* 2010, nr 2, s. 289.
14. Special report: The future of jobs. *The Economist* [on-line]. 10.10.2011 from the print ed. [Dostęp 12.07.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.economist.com/node/21528435>.
15. SZPRINGER W. *Koncepcja open access w świetle ekonomicznej analizy praw własności intelektualnej*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2011. ISBN 978-83-264-1620-0.
16. Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. *Dz.U.* 1994, nr 24, poz. 83 z późn. zm.
17. WODECKI, A. *Polski e-learning z perspektywy 10 lat. Jak było? Jak jest? Jak będzie?* [on-line]. [Dostęp 26.08.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://www.e-edukacja.net/osma/referaty/Sesja_4_1.pdf.